

Lingüística aplicada: un món i un munt d'aplicacions

Lluís Payrató
Universitat de Barcelona
payrato@ub.edu

1. Introducció

En correspondència a l'honor, al plaer i a l'agraïment de poder fer una lliçó inaugural com aquesta, havia d'escollir i presentar en primer lloc un tema rellevant. Em va semblar que ho seria el de les aplicacions de la lingüística, o sigui el fonament i el nucli de la lingüística aplicada, combinat —és lògic i esperable— amb el de les professions de les persones que s'hi dediquen.

Encara avui, el contingut precís de la lingüística i el tipus de professions d'aquestes persones que l'han escollit com a disciplina que dona pas a activitats professionals no són clars per a moltes persones corrents; gairebé es podria dir, sense por d'exagerar gaire, que per al conjunt de la societat. En efecte, per al parlant corrent, com queda reflectit de forma humorística en alguns memes que circulen per les xarxes, els lingüistes són una mena de rara avis, saben llengües (unes quantes, se suposa), saben gramàtica i ortografia --per això se'ls pot fer sovint preguntes relacionades amb aquests temes— i saben, per exemple, si les paraules “existeixen”, o si són correctes o incorrectes, si es poden dir o no es poden dir. Durant els últims anys, i em refereixo no només als del nou segle XXI, hem assistit a una diversificació molt notable de les feines dels lingüistes, més enllà de la tradicional docència. Repassaré aquest camí, des dels orígens més acadèmics, i comentaré en especial la proliferació i difusió de nous camins professionals.

2. Orígens i desenvolupament

La breu nota de Collitz (1925), al primer número de la revista *Language*¹, no pas un lloc qualsevol, doncs, és una de les primeres vegades, si no la primera, en què es planteja el camp de què parlem i amb aquest terme que hem utilitzat:

¹H. Collitz: "The Scope and Aims of Linguistic Science", *Language* 1 (1925), 14-16.

"To a third subdivision of linguistics –and again one of vast dimensions— we may apply the name of 'practical' or 'applied' linguistics. The study of languages together with the history of grammatical studies may justly claim to a leading position among the practical branches of linguistics. Yet there are other important topics belonging to the same category, e.g., grammatical nomenclature (a subject closely connected with general grammar); the relation between speech and writing or printing; the many attempts, made at various times, to devise simplified or artificial languages; efforts toward simplifying the current spelling; etc."

Uns quants anys més tard (1948) apareix la revista *Language Learning. A Quarterly Journal of Applied Linguistics*, University of Michigan, 1948, i al cap d'una dècada es creen l'School of Applied Linguistics (University of Edinburgh, 1958) i el Center of Applied Linguistics (Washington, 1959).

El primer col·loqui Internacional de Lingüística Aplicada es farà a Nancy cinc anys més tard (1964), i amb només tres temes a l'ordre del dia, l'últim no pròpiament disciplinari [???], sinó més aviat estratègic en el sentit institucional i organitzatiu:

- (1) L'automatització en lingüística
- (2) La pedagogia de les llengües vives
- (3) La coordinació de les recerques en el domini europeu

Al segon congrés internacional (Cambridge, 1969), els temes ja s'estenen a 14:

- (1) Lingüística aplicada a textos literaris
- (2) Anàlisi computacional de textos
- (3) Recerca en la psicologia de l'aprenentatge de la primera llengua
- (4) Recerca en la psicologia de l'aprenentatge de segones llengües
- (5) Recerca sobre la parla i la seva aplicació
- (6) Tecnologia de l'aprenentatge de la llengua
- (7) Metodologia de l'ensenyament de la llengua
- (8) Aspectes lingüístics de perturbacions de la parla i teràpia
- (9) Lexicografia
- (10) Materials de tests lingüístics
- (11) Mesura i correcció d'errors en segona llengua
- (12) Teoria de la traducció
- (13) Lingüística contrastiva
- (14) Sociolingüística

I si fem un salt al 1987 (VIII Congrés Internacional de Lingüística Aplicada, Sydney), ens en trobarem vint:

- (1) Desenvolupament de la primera llengua i llenguatge infantil
- (2) Ensenyament lingüístic: llengua materna
- (3) Desenvolupament de la segona llengua (infants i adults)
- (4) Ensenyament lingüístic: segona llengua (incloent metodologia i objectius)
- (5) Proficiència en la segona llengua: avaluació i examen
- (6) Ensenyament bilingüe: ensenyament dels immigrants
- (7) Planificació i política lingüística
- (8) Multilingüisme: manteniment de la llengua: minories lingüístiques
- (9) Contacte de llengües: pidgins i criolls
- (10) Interpretació i traducció
- (11) Llenguatge i administració: lingüística legal
- (12) Llenguatge i ordre social: llenguatge i ideologia
- (13) Neurolingüística
- (14) Patologia de la parla i trastorns lingüístics
- (15) Llenguatge i signes (incloent el llenguatge dels sords)
- (16) Anàlisi del discurs i estilística
- (17) Lexicologia: problemes de terminologia
- (18) Mètodes quantitius en lingüística
- (19) Tecnologia de l'aprenentatge de la llengua: aprenentatge assistit per ordinador
- (20) Lingüística i ciències de la informació: generació de textos i parsing

Es pot seguir aquest mateix camí i veurem que cada vegada es fa més ample, per exemple en els congressos de Tessalònica (1990) i Amsterdam (1993), aquest amb trenta temes. En el de Tessalònica es va plantejar ja fins i tot un tema genèric i d'àmbit interdisciplinari, molt ampli, que fes d'umbrel·la o de *leit motiv* de tots els subtemes; en concret, va ser Lingüística aplicada, entesa internacional i educació per a la pau”, i es van distingir trenta-dues seccions agrupades en quatre línies:

- (a) Llenguatge i pensament
- (b) Llengua, cultura i societat
- (c) Ensenyament i aprenentatge de llengües
- (d) Interacció i comunicació

En l'últim congrés, celebrat a Lió l'estiu passat (2023), tornem a trobar-hi trenta àrees específiques i un tema genèric, que ha estat “Diversity and social

cohesion in a globalized world: towards more committed language sciences”. L’objectiu i la intenció, reproduint les paraules dels organitzadors, era “to reflect on how studies in applied linguistics and the researchers who produce them can participate in the construction of a globalized world in which respect for diversity as a basis for social cohesion requires individual and collective commitment”.

Val a dir que amb tot això ens podem adonar, d’altra banda, que la distinció de les (sub)àrees és, en el fons, una qüestió indestriable de la concepció de la disciplina, una clau de volta que s’ha plantejat de manera recurrent al llarg de la història de la disciplina, i que ja va tractar molt bé fet Kaplan (1980), en un text que ha esdevingut un clàssic sense discussió.²

Altres camins paral·lels als apuntats constitueixen també, a part de respostes acadèmiques, visions més personalitzades pel que fa a aquest gran domini del coneixement. Per esmentar-ne algunes, hauríem de començar recordant les distingides per Tatiana Slama-Cazaku (1984) en un dels primers manuals de lingüística aplicada que s’han editat (i un dels millors, al meu parer, per bé que poc conegut, potser perquè no ha tingut entrada en els típics i més aviat autàrtics cercles anglosaxons).³

En la tradició catalana, al seu torn, Cabré i Payrató (1990) i Payrató (1997/2003) han parlat de les següents tasques pròpies de la lingüística aplicada:

- Lexicografia.
- Ensenyament de la llengua materna i dels idiomes.
- Traducció.
- Tractament automatitzat de textos (i traducció automatitzada).
- Terminologia.
- Documentació.
- Planificació lingüística.

²No m’estendré avui en aquesta línia, que ja vaig tractar amb deteniment a Payrató (1997/2003). Kaplan reconeix que l’ensenyament de llengües (primeres i segones, adquirides i apreses) ha estat sempre el nucli de la disciplina, afirmació que solen acceptar la majoria d’especialistes, tot i que avui pot semblar que ha quedat una mica matisada per la proliferació d’àrees i la creixent especialització en totes les branques de les ciències del llenguatge.

³ Em refereixo a *Linguistique appliquée: une introduction*, en què hi distingeix quinze àrees (cf. Payrató 1997/2003).

- Tractament dels trastorns comunicatius.
- Món editorial.
- Mitjans de comunicació.
- Serveis lingüístics de les empreses i de l'administració.

Però les novetats dels últims anys són evidents, i per exemple a la llista anterior no hi apareix la lingüística forense, avui ben consolidada. Altres etiquetes s'hi haurien de completar, afegint-n'hi de noves (neologia, política lingüística...).

En aquest mateix sentit, no puc deixar de parlar d'un llibre recentíssim, que acaba de sortir del forn, que he tingut l'honor i el plaer de prologar, i que serà un punt de referència indiscutible, d'ara endavant, per poder parlar de les professions basades en la lingüística. Em refereixo a l'obra concebuda i coordinada per Sheila Queralt, que fa el número 100 d'una coneguda col·lecció de lingüística, i que es titula *Linguistas de hoy. Profesiones para el siglo XXI*. Com que representa, ara mateix, el millor aparador de les professions dels lingüistes, en faig la ressenya, amb els títols dels capítols i, aquest cop també, amb el de les persones que els han redactat (mantinc els termes amb la llengua original):

PARTE I. EDICIÓN, CORRECCIÓN y ASESORÍA

1. Lexicògrafa y terminòloga - *Mercè Lorente*
2. Editor - *Antonio Martín*
3. Correctora de textos profesional - *Cristina Illamola*
4. Lingüista especializada en comunicació política - *Miljana Micovic*

PARTE II. ENSEÑANZA

5. Especialista en didáctica de la lengua - *Jordi Cicres*
6. Especialista en enseñanza de lenguas - *María del Carmen Méndez Santos*
7. 'Coach' de pronunciación del inglés como lengua adicional - *Núria Gavalda*

PARTE III. TRADUCCIÓN, INTERPRETACIÓN y ACCESIBILIDAD

8. Traductora - *Scheherezade Surià*
9. Intérprete de conferencias - *Gabriel Cabrera*
10. Intérprete de lengua de signos - *Raquel Veiga*
11. Técnica de accesibilidad comunicativa - *Blanca Arias*
12. Especialista en traducción automática - *Antoni Oliver*

PARTE IV. CEREBRO y COGNICIÓN

13. Lingüista clínica - *Elena Garayzábal*
14. Psicolingüista - *Mamen Hornos*

15. Psicolingüista en la perspectiva cognitivista - *Iraide Ibarretxe*
16. Desarrolladora de herramientas para niños con dislexia - *Luz Rello*

PARTE V. DERECHO

17. Lingüista forense - *Sheila Queralt & Roser Giménez*
18. Especialista en lenguaje jurídico - *Ricardo Jiménez Yáñez de Barber*
19. Especialista en lingüística procesal - *José Torres*
20. Desarrolladora de herramientas para la redacción de textos jurídico-administrativos - *Iria da Cunha*

PARTE VI. TECNOLOGÍAS DEL LENGUAJE

21. Especialista en Procesamiento del Lenguaje Natural - *Cristina Aranda Gutiérrez*
22. Especialista en análisis de sentimientos - *Inés Olza*
23. Especialista en tecnologías del habla - *Mireia Farrús*

PARTE VII. HISTORIA y SOCIOLOGÍA

24. Historiadora de la lengua - *Blanca Garrido & Lola Pons*
25. Antropolingüista - *Pere Comellas & Carme Junyent*
26. Sociolingüista - *Avel·lí Flors*
27. Sociolingüista especializada en género - *Mar Galindo*

PARTE VIII. MISCELÁNEA

28. Creador profesional de lenguas - *Juan Carlos Moreno*
29. Asesor de estadística para estudios lingüísticos - *Pascual Cantos*
30. Divulgadora de lengua - *María Ángeles García González*

Trenta capítols, un nombre igual o molt similar al de les àrees dels últims congressos vistes abans, ens donen una idea molt cabal de la diversitat i especialització dels temes tractats avui per la lingüística aplicada, vistos en especial des de l'àmbit professional i professionalitzador.

3. Accions

Queda un últim repàs. Amb un senzill joc de paraules, podem passar ara d'actes escrites a *accions* dutes a terme: què fem, realment, com a lingüistes aplicats, quines accions impliquen o pressuposen les nostres professions? A continuació se'n presenta un resum, i no caldria afegir que no és pas exhaustiu ni complet, sinó més aviat el simple intent de repassar —d'una manera resumida i sintètica, naturalment— la praxi de la nostra feina diària.

El resum inclou dotze accions (que es presenten amb infinitiu) i alguns exemples i comentaris:

(1) ENSENYAR, i amb algun sinònims, quasi-sinònims o, almenys, termes que s'hi relacionen: educar, ajudar a aprendre, aconsellar, mostrar, estimular...

(2) TRADUIR, i per tant, comprendre, interpretar, identificar, traslladar, adaptar, crear...

(3) REDACTAR, i doncs, com sempre ha dit la retòrica, inventar, seleccionar, disposar, verbalitzar...

(4) ASSESSORAR, repassar, (re)pensar, corregir, aconsellar, suggerir, fer veure i fer valorar, ensenyar...

(5) EDITAR, o sigui, dissenyar plans editorials i col·leccions, aconseguir (originals), contractar (obres), maquetar (textos), revisar (proves)...

(6) PLANIFICAR, i per consegüent, fer política (lingüística), analitzar, dissenyar, proposar, dirigir, gestionar...

(7) DIAGNOSTICAR, i doncs, saber identificar senyals i símptomes, descriure, analitzar, valorar, comparar, distingir...

(8) CURAR, que implica també diagnosticar i proposar, i després seguir (fer seguiments), (re)avaluar, (re)arranjar, reparar...

(9) INVENTARIAR, descriure, comprendre, ordenar, classificar, manejar, proposar...

(10) INVESTIGAR, pensar, planificar, fer recerca, analitzar, explicar...

(11) DESCOBRIR, o sigui buscar, trobar, descriure, comparar, analitzar, presentar...

(12) CREAM, acció associable segurament amb totes les anteriors: pensar, endegar, disposar, (re)elaborar, proposar...

Sempre hi ha accions bàsiques o fonamentals, per descomptat, que es podrien sintetitzar i repetir, amb matisos o sense, al llarg de moltíssimes activitats professionals: les capacitats de descriure, analitzar i explicar, amb tot el que

pressuposen (descobrir, proposar, avaluar/valorar), ens podrien servir de cloenda, amb el benentès que la creativitat està molt més present en la lingüística aplicada del que alguns pensen, limitats per un concepte de l'aplicació molt pobre, restringit i automatitzat.

Amb una visió més àmplia i comprensiva, les tasques professionals de la lingüística aplicada es poden concebre, actualment, com la recerca de solucions a problemes que sorgeixen en la praxi lingüística i comunicativa, una recerca que al seu torn es pot entendre com una activitat de mediació entre la teoria i la pràctica que es fa, convertint els infinitius anteriors en gerundis, amb les accions següents:

- Ensenyant	- Traduint	- Redactant
- Assessorant	- Editant	- Planificant
- Diagnosticant	- Curant	- Inventariant
- Investigant	- Descobrint...	- ...i creant

4. Cloenda

A un polític i governant espanyol, en un atac aïllat de genialitat, se li va acudir de dir que “Los catalanes hacen cosas”. Amb això, almenys, tenia raó. No sé si és dir gaire, però sí, efectivament, fem coses. I els lingüistes i les lingüistes del país, també, com en països veïns i a tot el planeta. La lingüística aplicada serveix per fer coses i, algunes, afortunadament, serveixen per guanyar-nos la vida, que no és poca cosa. *Guanyar-se la vida* no solament és un sintagma molt allunyat de *perdre la vida*; trobo que és també una expressió que fa veure o recordar que vocacions i professionalitat es poden combinar, com la recerca bàsica i l'aplicada, i que al capdavant el que compta és el progrés del coneixement i la felicitat de les persones, o potser millor en l'ordre invers, o si de cas tot a l'hora. Així doncs, i sempre que es pugui, treballar en i amb el que ens agrada –si voleu, poseu-hi *apassiona*, però a mi em sembla una mica massa fort o exagerat per associar-ho amb la feina... A alguns ens sembla que ja n'hi ha prou si, amb tot plegat, fent feina i sense patir més del compte, podem guanyar-nos –més o menys bé— la vida.

Referències esmentades

- Bernárdez, Enrique (2010): ¿Qué son, qué hacen, qué quieren, qué pretenden los lingüistas? Centro Virtual Cervantes.
https://cvc.cervantes.es/el_rinconete/anteriores/febrero_10/01022010_01.htm
- Cabré, M. Teresa i Lluís Payrató (1990): "La lingüística aplicada avui". Dins Cabré, Maria Teresa et al.: *La lingüística aplicada. Noves perspectives, noves professions, noves orientacions*. Fundació Caixa de Pensions - Publicacions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 11-29.
- Kaplan, Robert B.(1980): "Toward a redefinition of applied linguistics: Current statements of the nature and functions of applied linguistics with particular emphasis on its context in language learning and teaching". Dins Kaplan, Robert B. (ed.): *On the scope of applied linguistics*. Rowley, Mass.: Newbury House, 9-12.
- Lacorte, Manel (ed.) (2015): *The Routledge Handbook of Hispanic Applied Linguistics*. New York: Routledge.
- Payrató, Lluís (2003): *De profesión, lingüista*. Barcelona: Ariel. (2a ed.; 1a ed., 1998). Ed. or. en cat.: *De professió, lingüista*. Barcelona: Empúries, 1997.
- Payrató, Lluís (2012): "Local/global, teoría/praxis, textual/multimodal... La lingüística aplicada como mediación y análisis crítico". Dins Llanes, Àngels (coord.): *La lingüística aplicada en la era de la globalización*. Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida, 35-47.
- Queralt, Sheila (coord.) (2023): *Linguistas de hoy. Profesiones para el siglo XXI*. Madrid: Síntesis.
- Slama-Cazacu, Tatiana (1984): *Linguistique appliquée: une introduction*. Brescia: La Scuola.